

Kritik mot Östermalms stadsdelsförvaltning i Stockholms kommun för det sätt på vilket samtycke till utredningskontakter inhämtas i vissa biståndsärenden

Beslutet i korthet: En blankett som används vid ansökan om försörjningsstöd inom Östermalms stadsdelsförvaltning innehåller ett generellt formulerat medgivande som ger socialtjänsten rätt att inhämta uppgifter om den enskilde biståndssökande från flera olika myndigheter och organisationer.

Även om det uttryckligen anges på blanketten att socialtjänsten inhämtar uppgifterna vid behov måste man utgå från att den enskilde, genom sin underskrift, lämnar ett medgivande som i många fall går betydligt längre än vad förvaltningen behöver för att kunna utreda ansökan.

JO finner det olämpligt att låta den enskilde underteckna en handling som ger handläggaren rätt att efter egen bedömning fritt ta ett antal utredningskontakter. Vilka utredningsåtgärder som socialnämnden behöver ta och hur uppgifterna ska inhämtas bör i stället bestämmas i samråd mellan handläggaren och sökanden.

Anmälan

AA framförde i en anmälan klagomål mot Östermalms stadsdelsförvaltning i Stockholms kommun för handläggningen av ansökan om försörjningsstöd. AA ifrågasatte om socialtjänsten schablonmässigt kan kräva att den biståndssökande ska lämna sitt medgivande till att socialtjänsten får inhämta uppgifter från vissa namngivna myndigheter och organisationer. Hon ifrågasatte vidare bl.a. om det är rimligt att socialtjänsten kräver kontoutdrag där alla transaktioner, saldo och datum syns.

Utredning

Anmälan remitterades till Östermalms stadsdelsnämnd för yttrande i fråga om inhämtandet av biståndssökandens medgivande till utredningskontakter.

Nämnden, Sociala delegationen, anförde i remissvaret i huvudsak följande.

Redogörelse för handläggningen och myndighetens bedömning.

När det gäller försörjningsstöd så är det inte kravlöst och det innebär att var och en i första hand är skyldig att själv försöka tillgodose sitt behov och att det ekonomiska biståndet ska

vara en tillfällig hjälp. För att vara berättigad till försörjningsstöd ska den sökande stå till arbetsmarknadens förfogande. Vid sjukdom krävs uppvisande av läkarintyg samt rehabiliteringsplan från läkaren samt sekretesseftergift så att handläggaren kan diskutera dels med läkaren och dels vid trepart gå igenom vad som är lämplig planering. När socialtjänsten mottar ansökan om ekonomiskt bistånd så är ansökan ett underlag för utredning.

Utredning och kontroller görs för att socialtjänsten arbetar målinriktat för att felaktiga utbetalningar inte ska ske. Försörjningsstöd prövas utifrån följande frågeställningar: Är förutsättningarna för bistånd uppfyllda? Kan behovet av bistånd tillgodoses på annat sätt? Vilket bistånd ska beviljas? Socialtjänsten måste vid varje ansökan utföra en noggrann och rättssaker handläggning för att aktivt motverka felaktiga utbetalningar av ekonomiskt bistånd. Handläggningen ska genomföras med grundliga kontroller, korrekt dokumentation, tydlig information samt registrering i socialtjänstens datasystem. Kontrollerna genomförs vid varje ansökan eftersom ansökan om försörjningsstöd lämnas månatligen för de som har behov av bistånd. Ansökningsblanketten ska vara korrekt och sanningsenligt ifylld och det ska bifogas kvitton på betald el, hyra, hemförsäkring samt kontoutdrag. Sökande ger genom att underteckna ansökan socialtjänsten rätt att kontakta andra myndigheter och organisationer vid behov. Kontoutdrag, kontoöversikter krävs in för att säkerställa att rätt bistånd utgår.

Det är alltid upp till den sökande att avgöra vad som denna/denne vill lämna in. Det som socialtjänsten då har att ta ställning till är om det är tillräckligt med underlag för att fatta ett beslut utifrån eller om det inte är så. Om det inte är tillräckligt så kan beslut om att avslå ansökan fattas.

Socialtjänsten utför kontroller hos de myndigheter och organisationer som är adekvata för sökandes situation och inlämnade ansökan. Socialtjänsten vare sig utreder eller kontrollerar utöver det som det inte finns behov av för att kunna fatta beslut om ekonomiskt bistånd. Socialtjänstens bedömning och tillika ordinarie handläggares bedömningen är att handläggningen skett enligt gällande lagstiftning och praxis.

AA bereddes tillfälle att yttra sig över nämndens remissvar.

Bedömning

I 1 kap. 1 § socialtjänstlagen (201:453), SoL, anges de övergripande målen och de grundläggande värderingarna för samhällets socialtjänst. Socialtjänstens verksamhet ska bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet. Insatserna ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde. De uppgifter som socialnämnden behöver för att kunna behandla en ansökan om bistånd ska därför i första hand inhämtas från den enskilde själv. Socialnämnden ska som regel inhämta den enskildes medgivande innan nämnden kontaktar någon utomstående för att utreda rätten till bistånd. Om nämnden anser att det är nödvändigt att inhämta uppgifter från annat håll än från den enskilde eller kontrollera uppgifter som den enskilde har lämnat bör denne informeras om vad nämnden vill göra. Om den biståndssökande inte vill att socialtjänsten ska kontrollera vissa uppgifter, kan han eller hon välja att inte fullfölja sin ansökan eller att få den avgjord på de uppgifter som finns.

Den ansökningsblankett som används inom Östermalms stadsdelsförvaltning förefaller, utifrån den beskrivning som lämnats, innehålla ett generellt formulerat medgivande som ger socialtjänsten rätt att inhämta uppgifter om den enskilde biståndssökande från flera olika myndigheter och organisationer. Även om det

uttryckligen anges på blanketten att socialtjänsten inhämtar uppgifterna vid behov måste man utgå från att den enskilde, genom sin underskrift, lämnar ett medgivande som i många fall går betydligt längre än vad förvaltningen behöver för att kunna utreda ansökan. Jag finner det olämpligt att låta den enskilde underteckna en handling som ger handläggaren rätt att efter egen bedömning fritt ta ett antal utredningskontakter.

Vilka utredningsåtgärder som socialnämnden behöver ta och hur uppgifterna ska inhämtas bör bestämmas i samråd mellan handläggaren och sökanden. Ett annat handlingssätt får anses strida mot grunderna för SoL och de principer som gäller för socialtjänstens verksamhet. Med hänsyn till vad som nu anförts finns det enligt min mening anledning för socialnämnden att se över blankettens utformning och användning.

Eftersom utformningen av ansökningsblanketten synes röra fler förvaltningar än Östermalms stadsdelsförvaltning skickar jag en kopia av detta beslut till den juridiska avdelningen vid stadsledningskontoret inom Stockholms kommun för kännedom.

AA har i sin anmälan även ifrågasatt om stadsdelsförvaltningen i ett biståndsärende har rätt att begära att den enskilde ska lämna in kontoutdrag som visar vilka utgifter som han eller hon har haft. Den frågan har jag behandlat i ett beslut den 7 december 2012, dnr 2816-2011, som rörde Stockholms kommun. Det finns därför inte skäl för mig att i detta ärende gå in närmare på den saken. Jag skickar en kopia av det beslutet till AA och till Östermalms stadsdelsnämnd för kännedom.

Vad AA har anfört i övrigt föranleder inte någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas med den kritik som ligger i det ovan anförda.